

— Zares dobra pesem, ki jo človek bere dvakrat in desetkrat, pa je je vselej vesel — to je biser, to je dar božji — zato pa tako redka. — Vsled tega bi marsikdo, ki ima dar in zmisel za leposlovje, utegnil biti dober prozaist — dočim v pesmi ne bo nikdar prišel do praga onega hrama, kjer je zlati dom visokoletnih pegazov. Zato pa je potreba posvečati več ljubezni, več studija — poeziji-prozi.

Prvo vprašanje stavimo še: kaj naj piše začetnik prozaist? — Pred menoj leži pismo, iz katerega zveni lep slog, dosti duhovitosti — in tamkaj vprašuje mlad talent: kaj naj pišem?

Odgovarjam in pravim: Vse! Le zgrabi življenje, kjer — in koderkoli — povsod je interesantno — samo opiši in povej to, kar more vzbujati estetični užitek. Vsak življenjski dogodljaj, vsak vozel in vsako razvozlanje — vse pa nosi v sebi idejo — polno, filozofično resnico. To zadnje pa je zrno, — namreč ideja, misel! Zato oni, ki ima dosti bogastva idej — in misli — ne bo nikdar vprašal: kaj naj pišem? Še preveč ima snovi.

Toda misel imata tudi subi matematičar in slovničar. Pa tadva nista še pesnika. Tudi politiki imajo ideje, visoke in široke — pa niso zato še pesniki. Treba je k ideji obleke — oblike — besede. Potemtakem pride drugo važno vprašanje: Kako naj pišem?

Na to bi morda najbolje odgovoril tako-le: Kakor je komu dano in dodeljeno — če mu je sploh dano — tako naj piše in tako bo pisal do smrti. Ob tem „kako“ pride na dan individualnost, če ni pisatelj le smešni plagiator stila, besedi in porékel. Francoz dobro pove: le stile c'est l'homme.

Seveda je tudi tu šola potrebna. Drugače ne bi bil zapisal že Aristotel nekaj *ABC* v svoji poetiki v tehle treh besedah: ἡθὴ καὶ πάθος καὶ πράξις: slikanje duševnega razpoloženja, strasti, dejanj — ali notranje in zunanje življenje, to naj diha iz pisane, poetične besede. Če pa hočeš to videti in občutiti — opazuj! Opazuj intenzivno — pa ne kakor fotografski aparat — ampak kakor duša, ki išče vzrokov in zvez, ki sama iz sebe diha v okolico žarke luči in jo razsvetljuje, kateri duši je vsak pojav resničnosti krog nje element, katerega porabi za svoje poslopje poezije, ki ga zida v duši — z domišljijo. Torej opazuj in uživaj najbolj sam z vso dušo — in boš videl, uživali bodo tudi tisti, ki bodo brali. Iz tega opazovanja in uživanja se ti bo rešilo vprašanje po Tvoji individualnosti: kako! Kakor moreš, kakor Tvoj individuum — Tvoja osebnost narekava — če Ti sploh narekava.

To bodi kratek osnutek — za prozo:

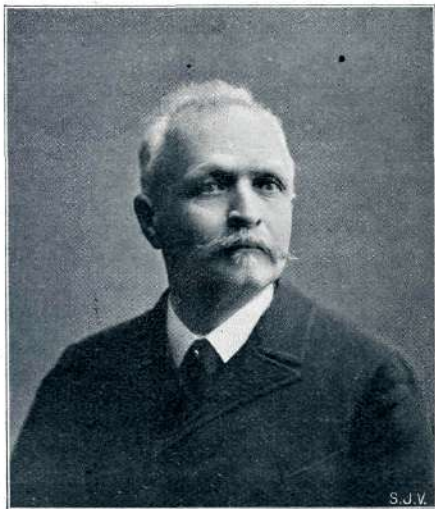
Kaj? Vse. — Kako? Kakor Ti je dano.

F. S. Finžgar.

To in ono.

† Profesor Josip Apih.

V 3. številki „Dom in Sveta“ je ostalo v Apihovem živopisu nekaj napak, ki jih tukaj popravljam. V opombi 2. pod črto stoji: „Ne 1885, kakor pravi Glaser.“ Glaser pa

† PROFESOR JOSIP APIH

ima IV., str. 167., letnico 1853, katera je tudi pravilna. Napake pa so v Glaserju in po njem deloma tudi v mojem spisu glede letnic, ki se tičejo razprav, kar sem za prejšnji list prepozno zasledil. Razprava o Velehradu je v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1885. (ne „Zvon“ l. 1877. in tudi ne 1875.). „Plem-

stvo in narodni razvoj“ je v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1887. (Ne „Zvon“ l. 1877.). Spis o židovstvu se nahaja v „Letopisu Matice Slovenske“ l. 1886. in ne v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1885. Razprave: „K zgodovini Popotnika“, „Statistika članov Matice Slovenske“ in „Statistična črtica dijaštva avstrijskih visokih šol“ se nahajajo zaporedoma v „Ljubljanskem Zvonu“ l. 1888., 1889. ter 1890. Nemški spisi, ki so objavljeni v „Österreichisches Jahrbuch“, se glase l. 1890. (str. 79–106): „Die Slovenen und die Märzbewegung von 1848“, l. 1892. (stran 174–208): „Die slovenische Bewegung im Frühjahr und Vor-sommer 1848“, l. 1894.: „Die Slovenen und der constituirende Reichstag 1848/49“, l. 1896.: „Die Slovenen und das österreichische Verfassungswerk von 1848/49.“ Spis v „Letopisu Matice Slovenske“ l. 1890. (ne 1892.) se glasi: „Deželni stanovni kranjski od 1818–1847.“ Razprave o ustanovitvi narodne šole na Slovenskem so objavljene v „Letopisu Matice Slovenske“ l. 1894. in 1895. V „Izv. M. K.“ II. je spis: „K zgodovini novomeške v 18. veku.“ (Ne 8. veku.) Končno naj še popravim, da je Apih maturiral 1. avgusta l. 1872. in ne 1. julija.

Dr. Fr. Kotnik.

Helena Keller.

Lansko leto umrli pisatelj-humorist, slavni Mark Twain, je rekel nekoč: „Dve največji čudi 19. stoletja sta Napoleon I. in Helena Keller.“

Helena Keller, rojena 27. junija 1880 v mestecu Tuscumbia v Alabami (v juž. delu Sev. Amerike), je bila prav zdrava in čvrsta deklica. Z 19 mesecev pa jo je huda bolezen vrgla na posteljo in jo pohabila za vedno. Vstala je, toda — slepa, gluha in nema. Njen oče Gašper Keller, bogat stotnik, je iskal dolgo pomoči pri zdravnikih-specialistih, rad bi bil dal vse svoje premoženje. Toda zastonj! Čudežev delati tudi

zdravniki ne znajo. Deklica je ostala slepa, gluha in mutasta. Telesno se je drugače prav dobro razvijala, a ostala je doma brez prave vzgoje. Razvajena in razdražljiva nagajivka je terorizirala vso hišo, tako da so se starši s strahom vpraševali, kaj bo. Sporazumela se je z raznimi znamenji, z gestikuliranjem in kimanjem, in zlasti njena mati Kate Adams jo je razumela povsem. Edino za besedo „voda“ je imela poseben znak, nekak zategnjen „wa — wa —“ (angleško water = voda), kar ji je ostalo še od prvih otroških poizkusov. Tako je bilo do 7. leta. In zdelo se je, da je grozna temna noč objela Heleno Keller za vedno. A neskončna ljubezen sama je poslala žarek, milosti poln, ki je veselo zaigral pred dušo Helenino in ji posvetil na pot, sicer polno bojev in težav, pa tudi zmage in veselja. Meseca marca l. 1887. je dobila Helena vzgojiteljico. Prišla je Ana Sullivan, učiteljica, ki se je z vso svojo dušo posvetila vzgoji nesrečne deklice. Ana Sullivan je že v zgodnji mladosti skoro popolnoma oslepela in bila s 14. letom sprejeta v Perkinsov institut za slepce v Bostonu. Pozneje je zopet ozdravela. L. 1886. je napravila zrelostni izpit in takoj prihodnje leto je vstopila kot domača učiteljica pri stotniku Kellerju. V Perkinsovem zavodu je živela šest let skupaj z znano Lavro Bridgman, katero je slavni filantrop dr. Samuel Howe, dasi je v starosti 26 mesecev vsled bolezni izgubila čute — vid, sluh, vonj, okus, in ji je ostal samo še peti čut — tip, vendar naučil brati in pisati in celo izgovarjati nekaj vsakdanjih besedi. Tu je študirala Sullivan spise dr. Howeya in videla njegove ideje in trditve uresničene na Lavri Bridgman. Le tako je bilo mogoče, da je postala učiteljica slepe in gluhe Helene Keller. — Težak je bil začetek. Izkušnosti nobene! Katera pot jo vodi do cilja? Metode nobene! Noben mentor ji ni stal ob strani! Toda njen praktičen talent in požrtvovalno, ljubezni polno mlado srce sta ubrala vedno pravo pot.

Precej v začetku si je določila smoter: ravnati s Heleno tako kot z malim, dve do tri leta starim otrokom, ki še ne ve in ne razume ničesar. Dobro vedoč, da je le ljubezen ključ do vrat, ki odprejo pogled v dušo otrokovo, je izkušala pridobiti si najprej njeno zaupanje in naklonjenost. In to ni bilo lahko! Helena je bila samovoljna in trmasta, razvajena in razdražljiva, ubogala ni nikogar. Kar ji je prišlo pod roke, je pobila ali kako drugače uničila. Pri jedi je jemala z roko drugim s kroznika, niti umila in napravila se ni radovoljno. Le z neizprosno energijo, z ljubeznijo in vztrajno potrpežljivostjo jo je učiteljica počasi privadila na red in dostojnost in — kar je bilo glavno — na ubogljivost. Čez 14 dni je že pisala vesela pismo svoji prijateljici: Čudo se je zgodilo. Helena me uboga. Nje duša se me oklepa zaupno. — Tako je bil storjen prvi korak. Sedaj se je pričel pouk. A bilo je vse bolj igrakkanje. Helena ni čutila nikdar, da ima poleg sebe učiteljico, vedno je imela vtis, da jo spremlja zvesta tovarišica. Kjerkoli sta bili, v sobi ali na vrtu, doma ali v gozdu, na kar sta naleteli, karkoli jima je prišlo pod roke, Helena je vse, če je bilo le mogoče, prijela ali otipala, učiteljica pa ji je s pomočjo prstnega alfabeta udarjala v roko ime tiste stvari. (Alfabet, pri katerem se s prsti udarjajo v roko znamenja za črke, se poslužujejo povečini slepci in mutasti.) N. pr. Helena je držala v roki in božala psička. Vzgojiteljica ji je hitro govorila v roko „p—e—s“. In ni nehala prej, dokler tudi deklica ni znala udariti s prsti v roko „p—e—s“. In tako se je godilo pri vsaki stvari. Helena je imela veselje nad tem igrakkanjem in je „telegrafirala“ v roko zdaj sebi ali svoji punčki, zdaj materi ali učiteljici. Dobili so jo celo, ko je ležala na tleh zraven velikega lovskega psa in mu „telegrafirala“ v tace, dokler ni nevoljen zagodrnjal in odšel. Tako se je že do konca marca igranje

naučila 18 besed in tri glagole. Kaj več seveda ni razumela! Kmalu pa je tudi spoznala, da ima vsaka stvar svoje ime in da s pomočjo že znanega alfabeta izve lahko, kar poželi. Nekoč ji je izpustila učiteljica na roko mrzlo vodo in ji hitro udarila v drugo roko „v—o—d—a“. Za trenutek je osupnila, obstala je kakor pribita. Kmalu pa ji je zažarelo oko, zasvetil se je obraz. Neprestano je ponavljala s prsti „v—o—d—a“. Bila je skrajno vznemirjena. Zgrabila je zdaj to, zdaj ono in za vse hotela vedeti ime. Nato pa je poskočila veselja, objela učiteljico in ji pritisnila hvaležnosti poln, vroč poljub. Tako je bil storjen drugi veliki korak naprej. Duša Helenina je okusila prve sladkosti spoznavanja.

Zdaj je šlo lahko. Koncem aprila je znala že čez 200 in koncem maja okoli 300 besed. Zanimivo je, kako se je naučila abstraktnih pojmov. Če je imela kaj sladkega v ustih, ji je učiteljica brž udarila v roko „s—l—a—d—k—o“, če je jedla kaj grenkega pa „g—r—e—n—k—o“. Tako se je počasi potom asociacije navadila besed tudi za abstraktnost. Naučila se je igrati tudi brati in pisati. Oktobra istega leta je že pisala pismo gluhonemim deklicam v Perkinsovem zavodu. In na koncu prvega leta je poznala čez 900 besed in je že pisala svoj dnevnik. Človek ne ve, koga bi bolj občudoval, učiteljico ali učenko.

Tudi v drugem letu pouk se ni bil sistematičen. Helena se je učila, kar jo je veselilo, učiteljica ji je pripovedovala, kar jo je zanimalo, kar je vpraševala. Jemala jo je povsod s seboj (celo v cirkus!), večino dneva sta prebili zunaj v božji naravi. In iz knjige prirode sta brali največ, sta našli dovolj vsega, kar je moglo zanimati otroka. — V tretjem letu šele se je začel bolj reden pouk v branju, računanju, botaniki, geografiji, zoologiji i. dr. Helena je napredovala vidno skoro od dne do dne. Kazala je izredno inteligenco, občudovanja vredno energijo. Z osmimi leti je stavila vprašanja: Kdo je ustvaril svet? — Odkod sem? — Kam pridem po smrti? — Zanimanje v javnosti za nenavadno deklico je bilo vedno večje. L. 1890. se je naučila celo govoriti. Ne moremo podrobneje govoriti o vseh težkočah, katere je morala premagati. Sama pravi, da je po cele noči prejkotala v strahu in obupu, ko se ji ni hotelo posrečiti. A misel na veselje, ki bo navdajalo mlado sestro in starše, ko jo bodo slišali govoriti, jo je tolažila in bodrila in njena energična duša je zmagala. In ko se je vrnila domov in so veselja jokali domači, tedaj ji je bilo — sama piše — kakor bi se bile izpolnile besede preroka Izaije: Gore in hribi bodo pesmi peli pred teboj, vsa drevesa v dolini bodo veselja udarjala z rokami. — Toda inteligentni duh Helenin še ni miroval. Njegov polet je bil vedno višji, vedno drznejši. Študirala je gimnazijo in jo dovršila z dobrim uspehom. Nato se je kljub vsem ugovorom prijatelj in znanec vpisala na univerzo. Danes ima za seboj že tudi univerzitetne študije. Dosedaj je spisala že pet knjig.

~~~~~

Svetovno slovstvo.

Nemci. Gerhart Hauptmann je spisal roman „Der Narr in Christo Quindt“ in dramo „Die Ratten“. Uspeha ni dosegel. Dramo so izzvižgali, zašel je v njej zopet med naturaliste. Pri romanu pa pogrešajo enotnosti in poglobitve. — Hermann Bahrovo dramo „Kinder“ so igrali kot premiero obenem na 21 različnih odrih. Obravnava na moderen način ljubezen med bratom in sestro. Delo je propadlo. — Ravnatelj dunajskega dvornega gledališča Berger je izdal: „Meine hamburgische Dramaturgie“, ki je duhovito delo modernega režiserja; Busse „Geschichte der Weltliteratur“,